

Regioonide Komitee liikmete nimetamisprotsess

Menetluskord liikmesriikides

KOKKUVÕTE

Euroopa Liidu lepingu preambulis tuletatakse meelde, et ELi eesmärkide hulka kuulub otsus „jätkata sellise üha tihedama Euroopa rahvaste liidu loomist, kus otsuseid tehakse kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega nii kodanikulähedaselt kui võimalik”.

Regioonide Komitee (RK) loomine Maastrichti lepinguga 1992. aastal asetis seega institutsioonilise raamistikku, mille eesmärk on tagada piirkondliku ja kohaliku tasandi tõeline kaasatus ühenduse otsustusprotsessis.

Eri kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi esindava Regioonide Komitee liikmete nimetamismenetlusel on komitee toimimise seisukohalt suur tähtsus.

Regioonide Komitee täis- ja asendusliikmete erinevad nimetamismenetlused Euroopa Liidus peegeldavad poliitiliste ja territoriaalsete süsteemide mitmekesisust Euroopas. Liidu laienemine 27 liikmesriigile on seda tendentsi veelgi tugevdanud.

Sellest tulenevalt saab välja tuua kaks skeemi. Ühelt poolt föderaalriigid või tugeva piirkondliku süsteemiga riigid, nagu näiteks Saksamaa, Austria, Hispaania ja Itaalia, kus piirkondade esindusroll on õigusaktides selgelt sätestatud. Neis riikides on Regioonide Komitee riiklike delegatsioonide koosseisus peamiselt piirkondlikud esindajad ja kohalikud organid on vaid minimaalselt esindatud. Riikides, kus piirkondlikud süsteemid puuduvad või on need suhteliselt nõrgad, on esindajad esmajoonel, kui mitte eranditult, kohalikud esindajad (näiteks Portugal, Kreeka, Eesti, Läti, Küpros, Rootsi ja Luksemburg).

Ehkki nimetamismenetlused erinevad liikmesriigiti, tuleb esile tõsta olulist rolli, mida kohalike ja piirkondlike omavalitsuste liidud valimisprotsessis täidavad. Enamikus liikmesriikidest ja eriti uute liikmesriikide delegatsioonide puhul on need kohalike või piirkondlike omavalitsuste liidud, kes koostavad kandidaatide nimekirjad ja esitavad need seejärel riigi valitsusele, kes teeb lõpliku otsuse. Ehkki valitsuste poliitiline tundlikkus riigi tasandil madalamate omavalitsuste suhtes on liikmesriigiti erinev, juhtub harva, et liitude esitatud nimekirju muudetakse. Peaaegu kõigi riikide valitsused kiidavad neile esitatud kandidaatide nimekirja heaks ja kinnitavad selle enne ministrite nõukogule esitamist muutmata kujul.

Regioonide Komitee liikmete koosseisu ja nimetamisprotsessi käsitlevaid sätteid on alates Maastrichti lepingu artiklist 198 a korduvalt muudetud. Viimati muudeti sätteid Lissaboni lepingus, mis allkirjastati 13. detsembril 2007. aastal ja on praegu ELi liikmesriikides ratifitseerimisel¹.

Regioonide Komitee on ise mitmel korral väljendanud komitee koosseisu puudutavaid konkreetseid tingimusi, eelkõige nõudes, et liikmetel oleks valimistel saadud mandaat või et liikmed oleksid demokraatlikult valitud kogu ees poliitiliselt vastutavad, ning et liikmete ametiaeg vastaks Euroopa Parlamendi saadikute ametiajale (nelja aasta asemel viis)².

Ehkki Amsterdami leping oli Regioonide Komitee pädevuste osas samm edasi, laiendades eelkõige komitee nõuandetegevust, siis alles pärast Nice'i lepingut võeti komitee nõudmisi seoses nimetamisprotsessiga arvesse. Alates Nice'i lepingu jõustumisest 1. veebruaril 2003 peavad Regioonide Komitee täis- ja asendusliikmed olema otse valitud või kandma poliitilist vastutust otsevalimistel valitud kogu ees. Samas tuleb märkida, et – mõned erandid välja arvatud – on enamik riiklikest delegatsioonidest Regioonide Komitee loomisest alates kõnealuse demokraatliku legitiimsuse põhimõttega arvestanud.

Euroopa Liidu toimimise lepingu jõustumisel vastavalt Lissaboni lepingus³ tehtud muudatustele on Regioonide Komitee koosseisu ja liikmete nimetamist reguleerivad sätted sõnastatud järgmiselt:

Euroopa Liidu toimimise lepingu uus artikkel 300, lõiked 1, 3, 4 ja 5 (sätted puudutavad nii Regioonide Komiteed kui ka Majandus- ja Sotsiaalkomiteed), **3. peatükk „Liidu nõuandvad organid” – I jaotis „Sätted institutsioonide kohta” – 6. osa „Institutsioonilised ja rahandussätted”**

1. „Euroopa Parlamenti, nõukogu ja komisjoni abistavad nõuandva pädevusega majandus- ja sotsiaalkomitee ja regioonide komitee.

3. Regioonide Komitee koosneb piirkondlike ja kohalike organite esindajatest, kellel on piirkondlike või kohalike organite valimistel saadud mandaat või kes kannavad poliitilist vastutust valitud kogu ees.

4. Majandus- ja sotsiaalkomitee ja regioonide komitee liikmeid ei seo mingid kohustuslikud juhised. Liidu üldistes huvides on nad oma kohustuste täitmisel täiesti sõltumatud.

¹ Vt Lisa 2, et saada ülevaade Regioonide Komitee liikmete valimisprotsessi käsitlevatesse sätetesse tehtud muudatustest alates Maastrichti lepingu artiklist 198 a.

² Vt lisad III ja IV

³ Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon, Euroopa Liidu Teataja 2008/C115/01, 9. mai 2008

5. Nõukogu vaatab lõigetes 2 ja 3 osutatud komiteede koosseisu reguleerivad sätted regulaarselt läbi, et võtta arvesse liidu majanduslikku, sotsiaalset ja demograafilist arengut. Nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastu asjakohaseid otsuseid.”

6. osa „Institutsioonilised ja rahandussätted” – I jaotis „Sätted institutsioonide kohta” – 3. peatükk „Liidu nõuandvad organid” – 2. jagu „Regioonide Komitee” – Euroopa Liidu toimimise lepingu uus artikkel 305 (varasemalt EÜ asutamislepingu artikli 263 teine, kolmas ja neljas lõige)——

„Regioonide komitee liikmete arv ei või olla suurem kui 350.

Komitee koosseisu määrab kindlaks nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal ühehäälselt vastu võetud otsusega.

Komitee liikmed ja sama palju asendusliikmeid nimetatakse viieks aastaks. Neid võib ametisse tagasi nimetada. Nõukogu võtab vastu liikmete ja asendusliikmete nimekirja, mis on koostatud kõigi liikmesriikide ettepanekute põhjal. Komitee liikmete ametiaeg lõpeb automaatselt artikli 300 lõikes 3 osutatud mandaadi lõppedes, mille põhjal neid liikmeks soovitati, ning nad asendatakse ülejäänud nimetatud ametiajaks sama korra kohaselt. Ükski komitee liige ei või samal ajal olla Euroopa Parlamendi liige”.

On oluline rõhutada, et vastavalt Lissaboni lepingus tehtud muudatustele ei ole Euroopa Liidu toimimise lepingu jõustumisel Regioonide Komitee koosseisu jagunemine enam määratud lepingus, vaid komitee koosseisu määrab kindlaks nõukogu⁴

Üldiselt on kaks kriteeriumi, mida kõik riigid liikmete nimetamismenetluses arvesse võtavad: poliitiline ja geograafiline-territoriaalne tasakaal. Tegemist on kahe peamise kriteeriumiga, et tagada Regioonide Komitees kohalike ja piirkondlike omavalitsuste võrdne esindatus. Samuti tuleb märkida, et üha suurem on nende Regioonide Komitee riiklike delegatsioonide osakaal, kes võtavad oma valikukriteeriumide hulka naiste ja meeste võrdse esindatuse.

⁴ Vastavalt Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovakkia Vabariigi ühinemistingimusi käsitleva akti I jaotise 5. peatüki artiklis 15 ning Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia Vabariigi ühinemistingimusi käsitleva akti artiklis 13 tehtud muudatustele on Regioonide Komitee koostade jagunemine liikmesriigiti järgmine: Belgia – 12; Tšehhi Vabariik – 12; Taani – 9; Saksamaa – 24; Eesti – 7; Kreeka – 12; Hispaania – 21; Prantsusmaa – 24; Iirimaa – 9; Itaalia – 24; Küpros – 6; Läti – 7; Leedu – 9; Luksemburg – 6; Ungari – 12; Malta – 5; Madalmaad – 12; Austria – 12; Poola – 21; Portugal – 12; Sloveenia – 7; Slovakkia – 9; Soome – 9; Rootsi – 12; Ühendkuningriik – 24; Bulgaaria – 12;; ; Rumeenia – 15; . Vt ka Euroopa Ühenduse asutamislepingu konsolideeritud versiooni artikkel 263 (Lisa 2).

Käesolev uurimus koosneb Euroopa Liidu 27 liikmesriiki käsitlevast teabelehest. Iga peatükk on ühe liikmesriigi kohta ja koosneb kolmest osast:

- 1) liikmekohtade jagunemine (riiklik delegatsioon, täis- ja asendusliikmed);
- 2) õiguslik alus;
- 3) ametisse nimetamise menetlus.

Õiguslikku alust puudutava osa kohta tuleb märkida, et mitmetes riikides on liikmete ametisse nimetamise õiguslikuks aluseks EÜ asutamislepingu artikkel 263. Nii on see Prantsusmaa, Madalmaade, Luksemburgi, Kreeka, Küprose, Taani, Eesti, Ungari, Malta, Tšehhi Vabariigi, Ühendkuningriigi ja Rootsi puhul. Mõnedes riikides, nagu Soome ja Slovakkia, ei viidata liikmete ametisse nimetamisel ühelegi ühenduse või riikliku õiguse õiguslikule alusele, ja teised riigid võtavad aluseks valitsuse dekreedid, siseministeriumi korraldused, õiguslikud arvamused või otsused.

Käesolevas uurimuses käsitletavaid RK liikmete erinevaid ametisse nimetamise menetlusi ELi 27 liikmesriigis ajakohastati 2007. aasta juunis⁵.

⁵ Uurimus on praegu kättesaadav prantsuse keeles ja peatselt ka inglise keeles. Kuna uurimus on pikk, ei ole seda hetkeseisuga kavas teistesse ELi keeltesse tõlkida.

Lisateave: Studies@cor.europa.eu

Regioonide Komitee, nõuandetegevuse direktoraat, uurimistalitus.